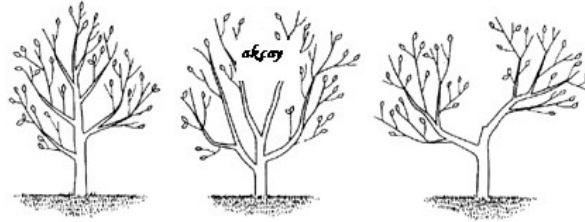

boylanmış olan otlar biçilir veya özellikle ağaç altlarında yabancı ot ilaçları ile düzenli bir mücadele yapılır. Sonbahar ve kış aylarında ise bir kez toprak işleme yapılır veya hiç yapılmaz. Özellikle genç bahçelerde yabancı ot ilacı kullanırken dikkatli olunmalıdır.

•**Sulama:** Dut ağaçları, toprağı nemli olduğu sürece iyi gelişir ve ürün verimi artar. Yaz mevsiminde, sıcak ve kurak dönemlerde ağaca iyi gelen toprak nemini korumak üzere ağaçlara sulama yapılması gerekir. Bu şekilde dut ağaçlarının ürün verimi %50 kadar artırılabilir. Ancak ağaçlarına verilecek olan suyun kalitesi iyi olmalı ve aşırıya kaçılmamalıdır.

•**Gübreleme:** Dut ağaçlarının iyi gelişmesi ve ürün veriminin artırılması için azotlu, fosfatlı ve potaslı kimyevi kompoze gübrelere verilmesi gerekir. Gübreleme için bahçemizde yapılacak yaprak ve toprak analizlerine göre verilecek gübre değerleri saptanır. Gübreler ilkbahar, yaz ve sonbaharda üç defada verilebileceği unutulmamalıdır. Sulama imkânının olmadığı bahçelerde ise; fosfatlı ve potaslı gübreler sonbaharda, azotlu gübreler ise ilkbaharda verilir.

•**Budama:** Bahçemize dikilen dut fidanları gelişmeye başlayınca şekil budamaları, ürün vermeye başladıklarında da ürün budamaları yapılmaya başlanır. Ağaçların gelişimi ve ürün vermesi bakımından budamanın doğru yapılması büyük önem taşıdığından, uygulamanın dut ağaçlarını iyi tanıyan kişiler tarafından gerçekleştirilmesi yerinde olur. Özellikle beyaz ve kırmızı dut çeşitlerinin daha uzun sürgünler verdiği ve hızlı büyüdüğü, karadut tiplerinin ise daha kısa sürgünler vererek yavaş, sağlıklı ve büyük ağaçlar meydana getirebileceği düşünülerek buna uygun şekiller verilmeye çalışılmalıdır. Verim çağındaki dut ağaçlarına aşırı sert kesimler yapılarak obur sürgün oluşumuna imkân sağlanmamalıdır. Türlerin kendine has büyüme şekilleri dikkate alınarak budama ve terbiyeleri yapılmalıdır.

Dut Ağaçlarına Verilebilen Bazı Şekiller

•**Hasat:** Dut ağaçları, meyveleri olgunlaştığında altına temiz bir örtü yayılarak ve ağaç dalları sallanıp meyveleri düşürülerek hasat edilir. Dut ağaçlarına, hasat uygulamasında kesinlikle sopalarla vurulmamalı ve dallarına zarar verilmemelidir. Ayrıca karadut tipleri daldan kolay kopmadıkları için elle hasat yapılması zorunluluk arz etmektedir. Kurutmalık bazı dut tipleri de ağaç üzerinde kuruduktan sonra hasat edilirler (Oltu-Erzurum).

•**Hastalık ve Zararlılarıyla Mücadele:** Fazla bir hastalığı olmayan bu türün ağaçları özellikle ağır ve ıslak topraklarda kök ve kök-boğazı hastalıklarına karşı dikkatli olunmalıdır. Dut ağaçlarında daha çok kabuklu ve unlu bitler zarar yapmaktadır. Bu tip zararlıların yoğunluğu arttığında mutlaka hasattan sonra veya kış mücadelesi yapılmalıdır. Bazı yıllarda ağ kurtlarının zararı vb. zararlılarla teknik talimatlarda belirtildiği şekilde ilaçlı mücadele yapmaya ihtiyaç duyulabilir.

ATATÜRK BAHÇE KÜLTÜRLERİ MERKEZ
ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
YALOVA

Tel: 0.226.8142520 Faks: 0.226.8141146

Dr. Mehmet Emin AKÇAY

meakcay11@gmail.com

<http://arastirma.tarimorman.gov.tr/yalovabahce>

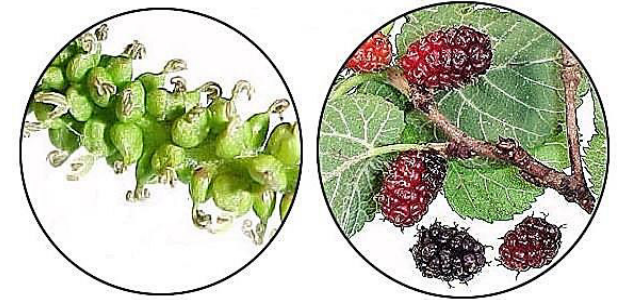

T.C.
TARIM VE ORMAN
BAKANLIĞI
Tarımsal Araştırmalar
ve Politikalar Genel
Müdürlüğü

ATATÜRK BAHÇE KÜLTÜRLERİ MERKEZ
ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
YALOVA

Çiftçi Broşürü

DUT YETİŞTİRİCİLİĞİ

Dr. Mehmet Emin AKÇAY

YALOVA

GİRİŞ

Kuzey yarı kürenin genellikle ılıman ve subtropik bölgelerinde yetiştirilmekte olan dut (*Morus spp.*) *Urticales* takımının *Moraceae* familyasının *Morus* cinsine girmektedir. Ülkemizde meyvesinden yararlanılan ve yaygın olarak yetiştirilen dut türleri *Morus alba* (beyaz dut), *Morus nigra* (karadut) ve *Morus rubra* (kırmızı veya mor dut) olmakla birlikte daha onlarca türü bulunmaktadır. Meyvecilik kültürü çok eskilere dayanan ülkemiz, dutun anavatanlarından ve doğal yayılış alanlarından olmasına karşın, bu genetik potansiyel yeterince değerlendirilememiştir. Meyve kalitesi bakımından oldukça üstün özelliklere sahip olan birçok genotip yalnızca kerestesinden yararlanmak amacıyla kesilerek yok edilmiştir. Bu nedenle 1970'li yıllarda Türkiye'nin yaklaşık 5 milyon adet dut ağacı ve 100.000 ton civarında üretimi bulunurken bugün bu rakamlar; 2.500.000 adet dut ağacına ve 50.000 ton üretime gerilemiş durumdadır.

Beyaz Dut (*Morus alba*)

Dut üretiminin en yoğun olduğu iller; Malatya, Ankara, Kahramanmaraş, Erzincan, Elazığ, Ordu ve Erzurum olarak verilebilmektedir. Günümüzde taze tüketiminin yanı sıra işlenmiş ürünlerinin de besleyici özelliği sayesinde dut önemli bir potansiyele sahiptir. Yetiştigi yörelerde meyvesinden pekmez, reçel, pestil, dut ezmesi, dut kurusu, meyveli dondurma, cevizli sucuk, sirke,

meyve suyu konsantresi, ispiroto gibi onlarca ürün yapılmaktadır. Özellikle karadut suyu son yıllarda oldukça yaygın bir içecek haline gelmiş ve aranan bir meyve olmuştur. Dut sevilerek yenen bir meyve olmasına karşın meyvesi çok yumuşak olduğundan soğukta saklama süresi çok kısadır. Bu yüzden taze olarak tüketimi sadece hasat dönemi ile sınırlı olan bir meyvedir. Ancak, özellikle karadutlar soğuk hava depolarında bir ay süre ile veya derin dondurucularda uzun süre saklanabilmektedir. Bu durum karadutların sanayide işlenmesi için bir avantaj sağlayabilmektedir.

Kara Dut (*Morus nigra*)

İÇERİĞİ ve DEĞERLENDİRME ŞEKİLLERİ

Taze Dut Meyvesinin İçerdiği Önemli Besin Değerleri (100 g): 93 kalori; 0,9 gr protein; 19,8 gr karbonhidrat; 1,1 gr yağ; 0,9 gr lif; 60 mg kalsiyum; 1,1 mg demir; 0,05 mg B1 vitamini; 0,07 mg B2 vitamini; 0,2 mg B3 vitamini ve 17 mg C vitamini olarak belirtilmektedir. Türkiye'de dutların henüz tip özelliğinde olması nedeniyle ticari bahçe kurmaya karar verildiğinde diğer türlerde olduğu gibi onlarca çeşit-anaç zenginliği ve fidan bulunamamaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde de dut genellikle ipekböceği yetiştiriciliğinde kullanılmakta meyvesi için yetiştirilmemektedir. Bu nedenle dut ağacı, meyvesi ve yetiştiriciliği hakkındaki bilgiler sınırlıdır.

Kırmızı-Mor Dut (*Morus rubra*)

Türkiye'de oran olarak baktığımızda beyaz dut ağırlıklı %97, Karadut ve Kırmızı dut ise %3 civarında üretim veya tüketimde yerini almaktadır. Ülkemizde üretilen dut meyvelerinin %70 pekmez üretiminde kullanılıyor, %10 köme üretiminde, %3 pestil, %4 kuru dut ve %5'de sofralık olarak ve kalan %8'lik oran ise diğer üretim kollarında değerlendiriliyor.

EKOLOJİK İSTEKLER

Dut iklim ve toprak koşulları bakımından çok seçici olmadığından ülkemizin hemen hemen her ilinde rahatlıkla yetiştirilebilmektedir.

•**İklim İsteği:** Dut, daha çok sıcak ılıman ve bol güneşli bölgelerin bitkisi. Türkiye'nin meyve ağacı yetiştirilen pek çok yerinde dut ağacı da rahatlıkla yetiştirilebilmektedir.

•**Toprak İsteği:** Dut ağacı, en iyi tınlı, kumlu-tınlı ya da killi-tınlı topraklarda yetişir. Toprağın pH değeri 6.5-7 olmalıdır. Özellikle dut ağacının dikildiği yerde, taban suyu toprak yüzeyine yakın olmamalıdır.

KÜLTÜREL İŞLEMLER

•**Toprak İşleme:** Bölgenin iklim özelliklerine bakılarak açık veya örtülü toprak işleme sistemleri kullanılabilir. Su kaynakları yeterli olduğu takdirde örtülü veya yarı-örtülü sistemlerin kullanılması tavsiye edilir. Örtülü toprak işlemede sadece aşırı